

DOI: <https://doi.org/10.33731/12019.162729>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОДІЛУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ФОТОГРАФІЧНИЙ ТВІР, ЩО СТВОРЕНИЙ ЗА УЧАСТЮ МОДЕЛІ

Ольга Улітіна,

*старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України*

ID ORCID: 0000-0003-0230-9477

Статтю присвячено питанню можливості виникнення співавторства фотографа та моделі, зображення якої міститься у фотографічному творі. Встановлено особливості виникнення співавторства на фотографічний твір, розмежовує авторські права фотографа та особисті немайнові права моделі, яка бере участь у зйомці. Доведено можливість виникнення співавторства, спираючись на існуючу судову практику.

Визначено місце моделі в системі суб'єктів авторського права на фотографічний твір. Запропоновано виокремити модель, як учасника фотозйомки, у якості суб'єкта фотографічного зображення.

Автор визначає особливості договору між фотографом і моделлю, окреслюючи основні положення, які повинен містити такий договір, ураховуючи інтереси фотографа та моделі.

Ключові слова: авторське право, співавторство, фотографічний твір, договір між фотографом і моделлю, суб'єкт фотографічного зображення

Вступ. Співавторство в авторському праві є досить поширеним явищем, однак його правове регулювання, особливо стосовно фотографічних творів, є на сьогодні досить спірним питанням. Фотографічний твір — особливий об'єкт авторського права, який через свою технічну природу потребує нетипових підходів для врегулювання питання правової охорони та захисту авторських прав. Одним із найбільш важких в цьому розумінні питань є можливість виникнення авторського права на фотографічний твір у моделі, що бере участь у фотозйомці.

Літературний огляд. Інститут співавторства в авторському праві закріплений нормами Цивільного кодексу України і Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі — Закон). Однак ці норми

мають загальний характер, в той час як об'єкти авторського права є досить неоднорідними і зазвичай вимагають окремого підходу. Прикладом цьому можуть бути фотографічні твори, які через свою технічну природу потребують окремих правових механізмів регулювання виникнення співавторства.

Питанням співавторства в авторському праві в науковій літературі присвячено досить багато уваги, однак здебільшого це також загальний огляд існуючих в цій сфері проблем або дослідження стосовно окремих об'єктів. Зокрема це праці О. Жарко [1], О. Ізбаш [2], Н. Філик [3], В. Чуйкова [4], Н. Яркіна [5], Е. Шарман [6], Л. Вірон [7], Е. Соорер [7] та інших.

Останнім часом з'являється все більше публікацій, в яких увагу приділено

питанням співавторства щодо окремих об'єктів авторського права, зокрема питанням співавторства при створенні фотографічного твору. Варто виділити дослідження Ж. Зварич [8], А. Кирилюк [9], S. Corbett [10], С. В. Ncube [11], D. O. Oriakhogba [11].

Мета і завдання дослідження. Мета публікації — дослідити можливість виникнення співавторства на фотографічний твір у моделі, яка бере участь у зйомці відповідно до норм чинного законодавства України; розробити наукові та практичні рекомендації щодо розподілу майнових прав між фотографом і моделлю.

Завдання дослідження:

- встановити особливості виникнення співавторства на фотографічний твір;
- з'ясувати місце моделі в системі суб'єктів авторського права на фотографічний твір;
- визначити особливості договору між фотографом і моделлю.

Виклад основного матеріалу. Стаття 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права» регулює питання співавторства в авторському праві. Так, стаття вказує, що «співавторами є особи, спільною творчою працею яких створено твір. Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить всім співавторам незалежно від того, чи утворює такий твір одне нерозривне ціле або складається із частин, кожна з яких має самостійне значення» [12].

Стаття 436 ЦК України також містить норму, що регулює інститут співавторства. Так, відповідно до Цивільного кодексу України «авторське право на твір, створений у співавторстві, належить співавторам спільно, незалежно від того, становить такий твір одне нерозривне ціле чи складається з частин, кожна з яких може мати ще й самостійне значення» [13].

Отже, як визначено нормами Закону, твір у співавторстві створюється спільною творчою працею співавторів. Стосов-

но тлумачення терміну «творча праця» в авторському праві тривають дискусії. Крім того, спірним є навіть саме це поняття, оскільки деякі вчені використовують інші дефініції, наприклад, творча діяльність [2, 345]. Так чи інакше, для створення твору у співавторстві необхідною ознакою є те, що усі співавтори повинні докласти певні творчі зусилля до створення твору. Однак, для визначення співавторства важливим є лише отриманий внаслідок такої діяльності результат, а не процес його отримання.

Використовуючи два основні критерії щодо співавторства — творча праця та її результат, можна говорити про те, що вони жодним чином не обмежують можливість виникнення співавторства у моделі під час зйомки. Тобто на сьогодні законодавство України не заперечує таку можливість. Для виникнення співавторства модель повинна здійснити творчу працю в процесі зйомки, тобто задіяти свої творчі та інтелектуальні здібності, наприклад, самостійно обрати позу, вбрання для зйомки. І така творча діяльність повинна бути виражена в остаточному результаті, тобто у фотографічному творі.

Така можливість підтверджується також судовою практикою. Судова практика в цій сфері в Україні на сьогодні є дуже скудною, однак цікавим є Рішення Голосіївського районного суду міста Києва від 13.06.2017 року [14]. Позивач звернувся до суду з позовом про стягнення компенсації за порушення його авторського права на фотографічний твір у стилі «ню» до видавця журналу, де було розміщено його твір, на якому зображена модель. Позивач стверджував, що не надавав видавництву дозволу на використання твору, а тому вважав, що його права були порушені.

Відповідач позовні вимоги не визнавав, посилаючись на те, що фотографічний твір є результатом спільної творчої праці фотографа та моделі, оскільки модель, яка позує фотографу, є

складовою частиною певної композиції, яка потім втілюється в зображенні на фотографії. Таким чином, модель є частиною творчого процесу, а без її участі створення фотографії було б неможливим. Відповідно оспорювана фотографія, на якій зображена модель, є результатом її творчої діяльності, вона є співавтором цього фото та має особисті немайнові та майнові авторські права. Модель надала видавництву фотографічний твір, завантаживши його на сайт журналу, з метою взяти участь у конкурсі, який постійно проводить це видання. Відповідач зазначив, що перед тим, як завантажити фото на сайт із метою участі в конкурсі, конкурсантки надають гарантії, що саме вони зображені на фото, мають авторські права на завантажені ними фото та дають свою згоду на безоплатне використання видавництвом завантажених фото в подальшому на сайті та в періодичних виданнях. Оскільки згоду на розміщення фотографічного твору було надано одним із співавторів і його ім'я було вказано, то жодні права позивача порушено не було.

Суд, у свою чергу, дійшов висновку, що позов задоволенню не підлягає, оскільки фотографічний твір, на якому зображена модель є результатом спільної творчої діяльності позивача та моделі, вона є співавтором оспорюваного фото і має особисті немайнові та майнові авторські права.

Суд послався на норми ст. 11 та 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [12], зазначивши, що первинним суб'єктом, якому належить авторське право, є автор твору; співавторами є особи, спільною творчою працею яких створено твір. Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить всім співавторам незалежно від того, чи утворює такий твір одне нерозривне ціле або складається із частин, кожна з яких має самостійне значення. Право опублікування та іншого використання твору в цілому належить всім співавторам. Якщо твір, створений

у співавторстві, утворює одне нерозривне ціле, то жоден із співавторів не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору. У разі порушення спільного авторського права кожен співавтор може доводити своє право в судовому порядку.

Суд посилався на те, що, погодившись з умовами розміщення фотографії на сайті, модель підтвердила своє співавторство. Позивач претензій до моделі щодо порушення своїх авторських прав не мав, позовних вимог до неї також не заявляв, а отже, фактично визнав її співавторство. Відповідно, суд встановив, що порушення прав позивача не відбулося, і визнав модель співавтором.

Фактично це рішення Голосіївського районного суду міста Києва ґрунтується на тому, що головним об'єктом зйомки було тіло моделі, і лише тому у неї виникає авторське право. Рішення суду не містить жодних інших доказів наявності авторства моделі в цьому разі. Отже, у будь-якої особи, що зображена на фотографії, виникає авторське право, лише внаслідок того, що фотографічний твір містить її зображення.

Якщо говорити про мету та саму суть фотографії, на якій зображено модель, виникнення співавторства в такому разі не повинно відбуватися. Адже майнові авторські права на таку фотографію повинні належати самому фотографу або у випадку створення службового твору авторів та роботодавцю спільно (ст. 429 ЦК України) чи виключно роботодавцю (ст. 16 Закону).

Модель, що бере участь у зйомці, відіграє важливу роль для створення фотографічного твору, однак її діяльність жодним чином не повинна торкатися питань авторського права. Аналогічним випадком можна вважати роль, яку відіграє особа, що позує для створення художнього твору.

Отже, по суті таке судове рішення не повинно було бути ухвалене. Однак брак судової практики щодо фотографічних творів як об'єктів авторського права, а

також низький рівень обізнаності населення в цілому, а також представників судів у галузі авторського права, призводять до появи таких рішень.

На нашу думку, позитивно можна оцінити реформування сфери інтелектуальної власності, що наразі триває в Україні. Зокрема, ця реформа має на меті підвищення рівня якості захисту авторських прав. Так, відповідно до Указу Президента України від 29.09.2017 року № 299/2017 «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» [15], має бути створений Вищий суд з питань інтелектуальної власності. Оскільки порушення авторських прав на фотографічні твори посідають не останнє місце серед інших порушень прав інтелектуальної власності, у ході розгляду подібних справ новостворено у суду необхідно буде враховувати специфіку фотографічних творів як об'єктів авторського права, а також особливості їх цивільно-правового захисту.

Однак, найбільш ефективним способом розподілу авторських прав на фотографічні твори між фотографом і моделлю є законодавче врегулювання та закріплення договірної практики з цього питання.

У законодавчому регулюванні первинним є закріплення моделі, як окремого учасника процесу створення фотографічного твору, який повинен мати свій окремий специфічний статус. Так, модель повинна розглядатися як суб'єкт фотографічного зображення, тобто особа, що втілює задум фотографа чи іншої особи за допомогою позування, за власною згодою за певну винагороду чи безоплатно. Існування такого визначення на законодавчому рівні унеможливить питання щодо виникнення співавторства у моделі як у учасника процесу зйомки.

Водночас, необхідним є визначення механізму, який дасть можливість моделі набувати авторського права, у випадках, коли фотограф і модель про це домовилися. Для цього можна використовувати специфічний договір про

співпрацю між фотографом і моделлю, що містить певні ознаки договору Model release (Реліз моделі).

У такому договорі необхідно передбачити певні особливості відносин між фотографом і моделлю. Крім питань авторського права, договір повинен регулювати питання особистих немайнових прав моделі. Предмет договору має містити дозвіл на створення фотографічного твору із зображенням моделі та підтвердження того, що жодні особисті немайнові права моделі порушені не будуть. Це гарантії, які надає фотограф моделі.

Модель у свою чергу передає фотографу певний обсяг майнових прав, які можуть виникнути у неї у процесі роботи над твором. Такі права не обов'язково можуть виникнути, проте з огляду на згадане вище рішення суду, такий пункт договору вбачається доцільним. Права, які модель передає фотографу, можуть бути уточнені та передаватися в обсязі, що відповідає домовленості між фотографом і моделлю.

Окрім того, договір між фотографом і моделлю може містити вказівки щодо того, як саме фотограф може використовувати твір. Тобто, таким чином, щоб не зашкодити репутації моделі та не надаючи право на використання твору іншим особам з метою дискредитувати її чи зашкодити репутації моделі.

З огляду на це, можна, наприклад, визначити, чи може твір із зображенням моделі бути використаний для реклами конкретних лікарських засобів чи розміщений у періодичних виданнях для дорослих. Важливо також ураховувати певні релігійні чи політичні нюанси, питання етнічного походження моделі та можливості ідентифікувати її етнічне походження в інший спосіб. Наприклад, якщо модель українського походження, чи погодиться вона, щоб її зображення ідентифікували, як жительку Білорусі.

Договір також може містити домовленість щодо того, як модель зможе використати в подальшому створений

твір, наприклад, фотограф може надати моделі право на використання фотографічного твору в особистих цілях, на розміщення його на її сторінці в соціальних мережах, у власному порт фоліо тощо. Сторони можуть домовитися про будь-яке використання твору, навіть комерційне, однак у такому разі потрібно зазначити розподіл отримання винагороди за таке використання.

Окрім того, договір між фотографом і моделлю повинен містити чіткий перелік вимог, яким має відповідати створений твір. Доцільним є зазначення в договорі жанру фото, його призначення, теми, назви, сфери застосування його в подальшому. Договір повинен містити опис твору. Можна вказати, наприклад, що фотографічний твір можна використовувати лише з певною метою, яку потрібно чітко прописати, наприклад, для рекламної компанії конкретного бренду.

Також необхідно вказати, якого саме характеру є фотографічний твір, що на ньому зображено, таким чином, щоб його можна було легко ідентифікувати. Опис може бути в довільній формі, однак найкраще чітко деталізувати зображення, наприклад, «зображення Моделі в чорній сукні на фоні бузкових кущів, Модель тримає в руках букет білих квітів».

Також в такому договорі між фотографом та моделлю можна передбачити виплату моделі винагороди за надання послуг з позування для створення фотографічного твору. В свою черг модель передає майнові права, які можуть виникнути у неї під час створення Твору, Фотографу на безоплатній основі.

Укладення такого специфічного договору між фотографом і моделлю дасть змогу встановити баланс інтересів як автора фотографічного твору, так і особи, яка зображена на фотографії, а також вирішити питання виникнення співавторства на такий твір у моделі.

Висновки. Питання виникнення авторського права у моделі, зображення якої міститься на фотографічному творі, є спірним і дискусійним як з наукової, так і з практичної точок зору.

Однак, відповідно до чинних законодавчих норм і судової практики, співавторство фотографа і моделі є можливим у разі, якщо творча діяльність моделі вплинула на результат їх спільної з фотографом праці, виражений у фотографії. З метою запобігання виникненню спорів між автором фотографічного твору та моделлю доцільним є виокремлення на законодавчому рівні окремого статусу моделі як учасника фотографічної зйомки. Так, модель у цьому контексті повинна виступати суб'єктом фотографічного зображення, тобто особою, яка втілює задум фотографа чи іншої особи за допомогою позування, за згодою, за винагороду чи без неї. Запропонований підхід унеможливує виникнення у моделі авторських прав.

Як засвідчує практика, найбільш ефективним вирішенням питання розподілу авторського права між фотографом і моделлю є укладення специфічного договору, який повинен регулювати питання авторського права, а також питання особистих немайнових прав моделі. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Жарко О. Г. Проблемні аспекти визначення відносин співавторства в цивільному законодавстві України // *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. № 5 (33). С. 122–125.
  2. Ізбаши О. О. Правове регулювання співавторства // *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. Вип. 52 / голов. ред. С. В. Ківалов; НУ ОЮА; Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса : Фенікс, 2014. С. 343–352.*
  3. Використання об'єктів інтелектуальної власності в рекламі : навч. посіб. для вищ. навч. закл. / Т. І. Биркович, І. С. Бондар, Р. Б. Шишка, І. М. Сопілко, Н. В. Філик та ін.; М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. К.: Вид. центр КНУКіМ, 2016. 520 с.
  4. Чуйкова В. Ю. Умови та ознаки договору між співавторами в Україні // *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2016. вип. 22. С. 129–134.
  5. Яркіна Н. Є. Способи здійснення права інтелектуальної власності, яке належить декільком особам спільно // *Науковий журнал «Приватне право»*. 2013. № 2. С. 252–259.
  6. Chapman Eric Own the Dance: Analyzing Issues of Joint Authorship and Choreographic Works May 04, 2017. URL: <https://ssrn.com/abstract=3101193> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3101193>.
  7. Biron, L. & Cooper, E. *Law and Philos* (2016) 35: 55. URL: <https://doi.org/10.1007/s10982-015-9244-y>.
  8. Зварич Ж. І. Первинні суб'єкти авторського права на фотографічні твори // *Університетські наукові записки*. 2010. № 3. С. 77–81.
  9. Кирилюк А. В. Учасники процесу створення фотографії // *Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 трав. 2017 р.). У 2-х т. Т. 2 / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса: Гельветика, 2017. С. 606–609.*
  10. Corbett, Susan Felicity, *The Case for Joint Ownership of Copyright in Photographs of Identifiable Persons* (September 21, 2013). *Media and Arts Law Review*, December 2013, Forthcoming. URL: <https://ssrn.com/abstract=2343357>.
  11. Ncube, Caroline B. and Oriakhogba, Desmond, *Monkey Selfie and Authorship in Copyright Law: The Nigerian and South African Perspectives* (April 9, 2018). CB Ncube and DO Oriakhogba «Monkey Selfie and Authorship in Copyright Law: The Nigerian and South African Perspectives» (2018) 21 PER/PELJ. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3300649>.
  12. Про авторське право і суміжні права: Закон України № 3792-XII від 23.12.1993 року // *ВВР*. 1994. № 13. Ст. 64.
  13. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року // *ВВР*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356.
  14. Рішення Голосіївського районного суду м. Києва від 13.06.2017 року по справі № 752/7762/16-ц. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69447961>.
  15. Указ Президента України «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» від 29.09.2017 року № 299/2017.
-
1. Zharko O. H. *Problemni aspekty vyznachennia vidnosyn spivavtorstva v tsyvilnomu zakonodavstvi Ukrainy* // *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. № 5 (33). S. 122–125.
  2. Izbashi O. O. *Pravove rehuliuwanna spivavtorstva* // *Aktualni problemy polityky : zb. nauk. pr. Vyp. 52 / holov. red. S. V. Kivalov; NU OIUА; Pivdennoukr. tsentr hender. problem. Odesa : Feniks, 2014. S. 343–352.*
  3. *Vykorystannia obiektiv intelektualnoi vlasnosti v reklami: navch. posib. dlia vyshch. navch. zakl.* / T. I. Byrkovych, I. S. Bondar, R. B. Shyshka, I. M. Sopilko, N. V. Filyk

- ta in.; M-vo osvity i nauky Ukrainy, M-vo kultury Ukrainy, Kyiv. nats. un-t kultury i mystetstv. Kyiv: Vyd. tsentr KNUKiM, 2016. 520 s.
4. Chuikova V. Yu. Umovy ta oznaky dohovoru mizh spivavtoramy v Ukraini // *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Pravo*. 2016. vyp. 22. S. 129–134.
  5. Iarkina N. Ye. Sposoby zdiisnennia prava intelektualnoi vlasnosti, yake nalezhyt dekilkom osobam spilno // *Naukovyi zhurnal «Pryvatne pravo»*. 2013. № 2. S. 252–259.
  6. Chapman Eric *Own the Dance: Analyzing Issues of Joint Authorship and Choreographic Works May 04, 2017*. URL: <https://ssrn.com/abstract=3101193> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3101193>.
  7. Biron, L. & Cooper, E. *Law and Philos* (2016) 35: 55. URL: <https://doi.org/10.1007/s10982-015-9244-y>.
  8. Zvarych Zh. I. Pervynni subiekty avtorskoho prava na fotohrafichni tvory // *Universytetski naukovi zapysky*. 2010. № 3. S. 77–81.
  9. Kyryliuk A. V. Uchasnyky protsesu stvorennia fotohrafii // *Tradysii ta novatsii yurydychnoi nauky: mynule, suchasnist, maibutnie : mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Odesa, 19 trav. 2017 r.). U 2-kh t. T. 2 / vidp. red. H. O. Ulianova. Odesa: Helvetyka, 2017. S. 606–609*.
  10. Corbett, Susan Felicity, *The Case for Joint Ownership of Copyright in Photographs of Identifiable Persons* (September 21, 2013). *Media and Arts Law Review*, December 2013, Forthcoming. URL: <https://ssrn.com/abstract=2343357>.
  11. Ncube, Caroline B. and Oriakhogba, Desmond, *Monkey Selfie and Authorship in Copyright Law: The Nigerian and South African Perspectives* (April 9, 2018). CB Ncube and DO Oriakhogba «*Monkey Selfie and Authorship in Copyright Law: The Nigerian and South African Perspectives*» (2018) 21 PER/PELJ. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3300649>.
  12. Pro avtorske pravo i sumizhni prava: Zakon Ukrainy № 3792-XII vid 23.12.1993 roku // VVR. 1994. № 13. Ct. 64.
  13. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 roku // VVR. 2003. №№ 40–44. St. 356.
  14. Rishennia Holosiivskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 13.06.2017 roku po spravi № 752/7762/16-ts. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69447961>.
  15. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro utvorennia Vysshchoho sudu z pytan intelektualnoi vlasnosti» vid 29.09.2017 roku № 299/2017.

Надійшла до редакції 23.01.2019 року

Уліміна О. Особенности распределения авторского права на фотографическое произведение, созданное при участии модели. Статья посвящена вопросу возможности возникновения соавторства фотографа и модели, изображение которой содержится в фотографическом произведении. В статье установлены особенности возникновения соавторства на фотографическое произведение, разграничены авторские права фотографа и личные неимущественные права модели, принимающей участие в съемке. Доказана возможность возникновения соавторства, с учетом существующей судебной практики.

В статье определено место модели в системе субъектов авторского права на фотографическое произведение. Предложено выделить модель как участника фотосъемки, в качестве субъекта фотографического изображения.

Автор определяет особенности договора между фотографом и моделью, очерчивая основные положения, которые должен содержать такой договор, учитывая интересы фотографа и модели.

Ключевые слова: авторское право, соавторство, фотографическое произведение, договор между фотографом и моделью, субъект фотографического изображения

Ulitina O. Features of copyright in the photographic works created during the model photoshoot. The article is dedicated to the problem of joint-authorship of the photographic work. Author analyses Ukrainian legislation and case law to answer the question, whether the photographer and model may be co-owners of intellectual property rights in photo. The author proves the possibility of joint authorship in this case, as it does not contradict the Ukrainian law.

The article contains the analysis of existing Ukrainian legislation in this field, which regulates copyright questions between the photographer and the model.

The author delineates the copyright of the photographer and the personal non-proprietary rights of the model involved in the photoshoot.

The article defines the place of the photomodel in the system of subjects of copyright. It is proposed to distinguish the model as subject of the photographic image. This definition may simplify the question of model's copyright on photographic work.

The author defines the features of the contract between the photographer and the model, outlining the main provisions that such contract should include, taking into account the interests of the photographer and model.

Key words: copyright, photography, joint-authorship, photographic work, agreement between photographer and model, subject of photographic image